

RIIGIKOHUS

DISTISPLINAARKOLLEEGIUM

OTSUS

Distsiplinaarasja number	9-13/17-2
Otsuse kuupäev	7. november 2017
Kohtukoosseis	Eesistuja riigikohtunik Jüri Põld, liikmed riigikohtunikud Paavo Randma ja Malle Seppik, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik Üllar Roostoja ja Tallinna Halduskohtu kohtunik Kadriann Ikkonen
Kohtuasi	A Maakohtu kohtuniku X-i distsiplinaarasi
Distsiplinaarmenetluse algataja	A Maakohtu esimees
Asja läbivaatamise kuupäev	25. september 2017
Istungil osalenud isikud	A Maakohtu kohtunik X, A Maakohtu esimees
	Istungit protokollis Riigikohtu personalispetsialist Liis Jugaste

RESOLUTSIOON

1. Mõista A Maakohtu kohtunik X süüdi talle esitatud distsiplinaarsüüdistuses – ametikohustuste ebakohases täitmises ja vääritud teo toimepanemises – ja määrata talle karistuseks ametist tagandamine.
2. Otsuse peale on kohtunikul õigus esitada kaebus Riigikohtu üldkogule 30 päeva jooksul alates otsuse kuulutamisest 7. novembril 2017. a.
3. Otsus jõustub pärast punktis 2 märgitud tähtaja möödumist, kui kohtunik ei ole esitanud kaebust Riigikohtu üldkogule. Kohtunik loetakse ametist tagandatuks otsuse jõustumise päevast.
4. Otsuse avalikustamisel asendada hageja ja kostja nimed tähemärkidega AA ja BB.

DISTSIPLINAARSÜÜDISTUS

1. A Maakohtu esimees algatas 8. augustil 2017. a distsiplinaarmenetluse A Maakohtu kohtuniku X-i vastu seoses ametikohustuste mittekohase täitmise ja vääritud teo tõttu.

Distsiplinaarsüüdistuses kajastatud asjaolud on kokkuvõtlikult järgmised.

Kohtunik X-i menetluses oli tsiviilasi K. Iumaguli hagi R. Iumaguli vastu abielu lahutamiseks. Kohtuasjas toimus 21. juunil 2017 algusega kell 13.05 kohtuistung, kus osales hageja. Kostja istungile ei ilmunud.

24. juunil 2017. a esitas hageja A Maakohtu esimehele kaebuse kohtuniku käitumise kohta. Hageja leidis, et kohtunik alandas, mõnitas ja solvas teda kohtuistungil mh alljärgnevate fraasidega: „Kas te olete täie mõistuse juures? Kas olete vaimuhaige ja võib-olla olete mingis ravisutuses arvel? Te ei vääri mingit lugupidamist! Kui vana te üldse olete? Andke oma diplom ära! Te häbistate oma *alma materit*! Milleks sõlmisite abielu, kas raha saamise eesmärgil? Kas mees maksis teile abielu sõlmimise eest? Miks lahutate ja kas mingi mehike ootab uut abiellumist?“ Lisaks märkis kaebaja, et kohtunik ei andnud talle sõna oma seisukoha selgitamiseks. Kohtunik esitas küsimusi, kuid ei vaevunud kuulama lõpuni vastuseid ja seletusi, vaid katkestas, naeru- ja alavääristas kaebaja ütlusi.

2. Kohtu esimees algatas 5. juulil 2017. a kohtute seaduse (KS) § 45 lg 1 alusel järelevalvemenetluse, tutvus kohtuistungi protokolliga ja helisalvestisega ning palus kohtunikul esitada selgitus.

Kohtuniku kirjaliku selgituse kohaselt arutas ta hagejaga hagi asjaolusid nii faktilisest kui ka õiguslikust küljest, et selgitada välja, kas esinevad võimalikud abielu kehtetuks tunnistamise või abielu lahutamise alused ning kas kostja puudumise korral järgmiselt istungilt võiks asja lahendada sisuliselt. Kohtu eesmärk ei ole ainult välja selgitada hagi aluseks olevaid asjaolusid, vaid osutada ka neist tulenevatele ohtudele. Hageja abiellus lühikese internetitutvuse järel moslemist välismaalasega, kes osutus pärast abielu sõlmimist äärmuslike usuvaadetega isikuks, kes veenis ka hagejat usku vahetama. Hageja jõudis pärast korduvat perevägivalda arusaamisele, et abielu ja ühise lapse sünd oli kostjale vajalik vaid liikumisvabaduse saamiseks Euroopas.

Kohtunik selgitas, et hageja esitatud asjaolud näisid eluliselt raskesti usutavad, võttes arvesse hageja vanust, elukogemust ja haridust, ning kohtuniku reageering neile oli spontaanne. Eelmisel päeval kohtumajas toimunud KAPO esitlusel osutati äärmusislamismi võimalikule ohule ja tagajärgedele. Perekonnaasjades mh tsiviilkohtumenetluste oovõime kontrollimiseks esitatavad küsimused võivad paista ebameeldivatena, kuid on hageja eesmärgi saavutamiseks vajalikud. Kohtu negatiivsel hinnangul hagejat ennast ja lapsi ohustavale käitumisele on preventiivne eesmärk. Kohtu menetluses on olnud juhtum, kus Eesti elanikust hageja soovis abielu lahutada Pakistani kodanikust selleks, et kohe uuesti sõlmida abielu kolmanda riigi kodanikuga, kusjuures menetlus kestis üle kahe aasta ja kaasatud olid mõlema riigi välisministeeriumid. Kohtunik märkis, et tal on väga kahju, kui hageja ei mõista temaga toimunu tõsidust ega kohtu pingutusi kõiki õiguslikke vahendeid kasutades saavutada selle abielu lõpetamine, mida hageja enam ei soovi.

3. Distsiplinaarsüüdistuses leitakse, et kohtunik X on täitnud ametikohustusi mittekohaselt ning on toime pannud vääritud teo KS § 87 lg 2 tähenduses. Konkreetset märgitakse süüdistuses järgmist.

3.1. KS § 87 lg 2 järgi on distsiplinaarsüütegu kohtuniku süüline tegu, mis seisneb ametikohustuse täitmata jätmises või mittekohases täitmises. Distsiplinaarsüütegu on ka kohtuniku vääritud tegu. Terminiga „vääritud tegu“ tähistatava mõiste sisustamisel tuleb lähtuda eelkõige kohtunike

eetikakoodeksist. Kohtunike eetikakoodeksi p 12 kohaselt säilitab kohtunik töös rahu, väljapeetuse ja vääriskuse; p 13 järgi on kohtunik kannatlik ja viisakas kõigi protsessiosaliste, kolleegide ja kohtutöötajate suhtes, taotlede samasugust suhtumist ka teistelt; p 14 näeb ette, et kohtunik on õigusemõistmisel erapooletu ja õiglane ning püüab sellisena näida ka mõistlikule kõrvalseisjale. Selleks kohtleb kohtunik protsessiosalisi võrdselt, hoidub mittevajalikest ja asjasse mittepuutuvatest kommentaaridest või märkustest, väldib ärritumist, vihastumist, hääle kõrgendamist, suhtumist väljendavat miimikat ja motoorikat või muud sellist käitumist, mis võib jätta mulje tema erapoolikusest.

3.2. Tsiviilasjas nr 2-17-7001 21. juunil 2017. a peetud kohtuistungil esitas kohtunik hulgaliselt tarbetuid ja asjasse puutumatuid kommentaare ja märkusi, mis olid hagejat alandavad ja solvavad või esitatud ebakohases sõnastuses või tooniga. Kohtunik kasutas korduvalt kõrgendatud hääletooni ja põhjendamatult ründavat kõneviisi. Tsiviilasja asjaolusid arvestades puudus igasugune vajadus avaldada hageja suhtes kaebuses loetletud kommentaare ja arvamusi („Kas Te olete täie mõistuse juures? Kas Te olete vaimuhaige ja võib-olla olete mingis raviasutuses arvel? Te ei vääri mingit lugupidamist! Kui vana Te üldse olete?! Andke oma diplom ära! Te häbistate oma *alma materit*! Milleks sõlmisite abielu, kas raha saamise eesmärgil? Kas mees maksis Teile abielu sõlmimise eest? Miks lahutate ja kas mingi mehike ootab uut abiellumist?“)

Muu hulgas on kohtunik esitanud hagejale kohtuistungil ka järgmisi küsimusi ja kommentaare: „Ja neti tutvuste pinnalt sõlmite abielu?“, „Kas te olete islami usku astunud?“. Saanud jaatava vastuse, märkis kohtunik: „Mis teil viga on? Kas teil on kõik korras muidu? Kas te ei ole arvel kuskil psühhiaatri juures? Kas see on teie terve mõistuse otsus? Kui vana te üldse olete? Te olete sündinud 75. a. Kas te ise endale oma tegudest üldse aru annate?“, „Mis haridus teil on? Kus ülikoolis te õppisite?“, „Vaimustuda võib millest tahes, aga ei pea pead selle vaimustuse sisse toppima?“, „Kas te saite raha selle eest, et abiellusite?“, „Miks te nutate, oma rumaluse pärast? Uskumatu! Kas te üldse aru saate, mis te olete teinud?“, „Te abiellusite 2015, siis oli terror Euroopas juba käimas, kas te olete pime ja kurt, te ei näe, mis riigis toimub, mis Euroopa Liidus, meie naaberriikides toimub?“, „Ja te teete sellise sammu täies mõistuse juures olles. Olge nüüd abielus, olge nüüd abielus, kandke oma risti! Nii vastutustundetult üks täiskasvanud naisterahvas ei käitu, te olete kaotanud igasuguse eneseväärikuse, teie vastu ei saa olla mingit lugupidamist.“, „Te olete kõrgharitud inimene“, „Te teete häbi *alma materile*, andke oma diplom tagasi, sealt saadakse haritust, see haritus on teil mööda külgi maha jooksnud, häbi peaks olema!“

3.3. Tsiteeritud fraasid ja laused eraldivõetuna ei moodusta vääritut tegu. Kuid kogumina olid küsimused, kommentaarid ja arvamusavaldused sisult ja väljendusviisilt selgelt menetlusosalist alandavad ja solvavad ning nende esitamine kohtuistungil oli tarbetu ja lubamatu. Samuti ei olnud põhjendatud väljendada korduvalt hagejat alavääristavat suhtumist tema usuliste veendumuste kohta. Isegi kui usulised veendumused on abielu lahutamise hagi esitamise üks põhjustest, ei õigusta see halvustavat ja parastavat reageeringut isiku valikutele mõne religiooni tavade järgimisel või nende järgimisest loobumisel.

3.4. Eespool kirjeldatud käitumisega rikkus kohtunik X kohtunike eetikakoodeksi punktides 12–14 sisalduvaid kohustusi – säilitada töös vääriskus, olla viisakas protsessiosaliste suhtes, hoiduda protsessiosaliste suhtes tarbetutest ja asjasse puutumatutest kommentaaridest ja märkustest, hääle kõrgendamisest ja halvustavat suhtumist väljendavast sõnakasutusest.

3.5. Lisaks on põhjendatud kaebaja etteheide, et kohtunik ei andnud talle sõna oma seisukohtade selgitamiseks. Kohtunik esitas istungil hagejale hulgaliselt küsimusi, kuid katkestas vastuseid enne, kui hageja jõudis lause lõpetada. Nt küsis kohtunik: „Kas kostja tahab lahutada või ei taha, kust me saame sellest teada?“ Hageja hakkas vastama, kuid kohtunik sekkus, öeldes: „Abielu lahutamine on

samasugune toiming nagu abielu sõlmimine, kas teie abielu sõlmiti niimoodi, et teid ei olnud sealsamas või ei olnud teie peigmeest seal teie kõrval?“ Kohtunik küsis ka hagejalt, miks ta soovib lahutust. Hageja hakkas vastama, öeldes: „Sellepärast, et kooselu inimesega, kes on...” ning sel momendil esitas kohtunik uue küsimuse: „Kuidas te tõendate seda?“

Sellega rikkus kohtunik hageja õigust anda kohtule seletusi ja esitada põhjendusi kõigi asja arutamisel esile kerkinud küsimuste kohta (tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 199 lg 1 p 4). Õigus olla ära kuulatud on tsiviilkohtumenetluses üks kesketest menetlusõigustest, mille tahtlik rikkumine on kohtuniku ametikohustuste mittekohane täitmine.

3.6. Ükski põhjendus kohtuniku seletuskirjas ei õigusta hageja ärakuulamisõiguse rikkumist ja hageja solvamist ning alavääristamist kohtuistungil.

3.7. Süüdistuses märgib kohtu esimees sedagi, et X-i ebaviisaka käitumise peale tööruumides on esitanud kaebusi ka tema kolleegid. 11. novembril 2015 pöördus kohtu esimehe poole kohtunik T. Šabarova, kaevates, et kohtunik X karjus korduvalt tema peale; 23. jaanuaril 2017 esitas kaebuse kohtujurist I. Kuzmina, väites, et kohtunik X pidevalt karjub tema peale ning solvab ja alandab teda. Tegemist on olukorraga, kus kohtunik ei suuda või ei taha oma negatiivseid emotsioone kontrollida, väljendub nii protsessiosaliste kui ka kolleegidega suheldes halvustavalt ning ärritumise korral kasutab nende suhtes kõrgendatud hääletooni ning alandavaid märkusi ja kommentaare. See tähendab, et kohtunikul ei ole kohtuniku tööks vajalikke isiksuseomadusi.

3.8. Kohtunikul ei ole kehtivaid distsiplinaarkaristusi. Kohtuasjade lahendamisel põhjendamatuid viivitusi ei ole olnud, ka lahendite kvaliteedi kohta ei ole põhjust etteheiteid teha.

KIRJALIK SELGITUS DISTSIPLINAARSÜÜDISTUSE KOHTA

4. Distsiplinaarkolleegiumile esitatud kirjalikus selgituses ei nõustunud kohtunik X süüdistusega üheski osas.

4.1. Selgituse kohaselt on süüdistuses jõutud järeldusele, et kõik selles tsiteeritud fraasid ja arvamused avaldused eraldi võetuna ei moodusta vääritut tegu, kuid kogumis olid küsimused, kommentaarid ja arvamused sisult ja väljendusviisilt menetlusosalist alandavad ja solvavad. Jääb ebaselgeks, milliste arutluste ja põhjenduste kaudu jõudis süüdistaja vastuolulise järelduseni, et ebaväärikus väljendub väärikuses ning milles väljendub sel juhul süüdistatava vääritud käitumine eetikakoodeksi viidatud punktide tähenduses.

4.2. Arusaamatu ja paljasõnaline on süüdistatavale omistatav etteheide usulisi veendumusi puudutavas osas.

4.3. Süüdistus on ennatlik ja pealiskaudne. Kui tegemist oleks olnud „tavalise“ tsiviilasjaga, mitte ühe vähekeeruka abielu lahutamise asjaga, oleks kohtuniku hinnangute väljendamine erapoolik ja vääritud ainuüksi eraelu puutumatuse põhimõtte rikkumise tõttu. Paraku selgitatakse tsiviilasjades välja hagi aluseks olevad asjaolud ja hinnatakse neid tagajärje ehk nõude suhtes. Tsiviilkohtu ülesanne on vaidluse lahendamise kõrval ka õiguskaitse ja õigusliku kontrolli tegemine, see eeldab esitatud väidete sisulist hindamist. Kohtunikul on tsiviilasju läbi vaadates täita protsessuaalselt aktiivne kohustus.

4.4. Kõnealusel tsiviilasjas kohtumenetlus veel käib. Hageja ise oli esile toonud asjaolud, mis seadsid kahtluse alla abielu sõlmimise seaduslikkuse. Kohtunik ei saanud jätta tähelepanuta riigi julgeolekut ohustavat mõju hageja käitumises, mistõttu pidas vältimatult vajalikuks seda hagejale veenvalt ja

arusaadavalt teadvustada. Istungile eelnenud päeval edastasid kaitsepolitsei esindajad kohtumajas toimunud koolitusel kohtunikele ajakohase julgeolekualase ohuhinnangu, mille järgi on Eesti üks väheseid riike Euroopas, kus islami radikaliseerumist ei täheldata, kuid see ei tähenda, et ei peaks tähelepanu pöörama ohtude ennetamisele. Rõhutati, et riskiriikidest pärit islamiusuliste immigrantide huvi fiktiivse abielu sõlmimisega Schengeni viisaruumi pääsemiseks on suurenenud. Samuti suureneb oht koos immigrantide arvu suurenemisega, sest ka Eestis võtavad islamiusu vastu mittesünnijärgsed moslemid, kellest enamik on naised, kes on seda teinud abikaasa mõjutusel. Narva on piirilinn ja siinses kohtupraktikas sagenevad juhtumid, kus naised on lootuses teenistusele kergekäeliselt sõlminud abielu isikutega, kelle huvi on legaliseerida mõnes Euroopa Liidu liikmesriigis viibimine. Kohtunikule on sellise abielu sõlmimise ja lahutamise motiivid läbinähtavad, kuid praktikas tõendamatud. Kohtu roll sellises olukorras on juhtida hageja tähelepanu tema riskikäitumisele ja sellest tulenevatele võimalikele tagajärgedele, sh abielu lahutamise võimatusle, kui menetlusedokumentide kättetoimetamine vaatamata kohtu jõupingutustele ebaõnnestub.

4.5. Väärrikuse sünonüüm on mh *õige*. Kriteeriumid *õigele* kujunevad omandatud väärtushinnangutest ja arusaamadest. Kohtunikule omistatav *õige* eetikakoodeksi tähenduses väljendub keskmisele kõrvalseisjale paistvas õiglasuses ja erapooletus õigusemõistmises. Kui süüdistuse järgi ei tähenda kohtuistungil kohtuniku lausutu KS § 87 lg 2 tähenduses vääritut tegu, on süüdistus alusetu. Oma südametunnistust kuulates on kohtunik seisukohal, et tema väljendusviis, hinnang ja küsimused olid kõiki asjaolusid arvesse võttes karmid, kuid õiglased.

DISTIPLINAARKOLLEEGIUMI ISTUNGIL UURITUD TÕENDID JA SELGITUSED

5. Distsiplinaarkolleegiumile esitati koos süüdistusega järgmised tõendid: hageja Katrin Iumaguli kaebus kohtuniku käitumise kohta 21. juuni 2017 kohtuistungil; A Maakohtu 21. juuni 2017 kohtuistungi protokoll tsiviilasjas nr 2-17-7001 ning sama istungi helisalvestis; Tamara Šabarova 11. novembri 2015 pöördumine kohtu esimehe poole kaebusega kohtuniku X-i käitumise peale; Irina Kuzmina 23. jaanuari 2017 kaebus; A Maakohtu kohtuniku X-i menetlusgrupi 30. jaanuari 2017 koosoleku protokoll.

6. Kolleegium võttis iseloomustava materjalina asja juurde distsiplinaarkolleegiumi 10. aprilli 2014. a otsuse X-i distsiplinaarasjas nr 9-13/14-2.

7. Kohtunik X uusi tõendeid ei esitanud.

8. Distsiplinaarkolleegium kuulas 25. septembri 2017 istungil ära maakohtu esimehe ja kohtuniku X-i seisukohad, tutvus esitatud kirjalike tõenditega ning kuulas vahetult 21. juuni 2017 kohtuistungi helisalvestist tsiviilasjas nr 1-17-7001.

9. Kohtu esimees seletas, et saanud tsiviilasjas hagejaks olnud isikult kaebuse selle kohta, milliseid väljendeid kohtunik kohtuistungil hageja aadressil kasutas ja kuidas teda alandas, kontrollis ta avalduse aluseks olnud asjaolusid. Kuulanud kohtuistungi helisalvestist, veendus ta kaebuse põhjendatuses. Kohtunik peab suutma igas olukorras säilitada väärrikuse, menetlusosalise alandamine kohtuistungil ei ole vastuvõetav. Kuigi X-i käitumisega kohtutöötajate vahelistes suhetes on olnud probleeme ka varem, andis distsiplinaarmenetluse algatamiseks aluse juba ainuüksi vaidlusalusel kohtuistungil toimunu. Eriti murelikuks tegi kohtu esimehe asjaolu, et kohtunik ise pidas oma käitumist ja sellisel viisil kohtuistungi juhtimist normaalseks.

Pärast X-i selgituste kuulamist distsiplinaarkolleegiumi istungil avaldas kohtu esimees, et tema hinnangul puudub kohtunikul mh kohtunikutööks vajalik emotsionaalne stabiilsus ja kuna kohtunik

ei tunnista, et tema suhtlusviis oli vale ja käitumine ei olnud kohane, siis ei ole võimalik eeldada, et ta edaspidi mõistaks õigust väärikalt. Kohtu esimehe hinnangul oleks õiglaseks karistuseks ametist tagandamine.

10. Distsiplinaarkolleeegiumi istungil selgitas kohtunik X esmalt, et süüdistusi ebaväärikas käitumises ta omaks ei võta. Istungile eelnenud KAPO koolitusel teada saadud asjaoludele tuginedes väljendas ta inimlikult seda, mida mõtles, ütles selle välja, kuid sellega ta ei soovinud avaldada arvamust isiku suhtes. Väljendid, mida ta kasutas, on kõnekeelde kinnistunud ja nende kasutamist ei pea ta väärituks. Tegelikult oli ta kaastundlik ja ehmunud ning proovis asja inimese jaoks kergemaks teha. Võib-olla kasutas mõningaid emotsionaalseid väljendeid. Ta pidas istungil vajalikuks öelda, et see, mida inimene oma eluga teeb, on ohtlik ja sellel on laiem tähendus.

Seejärel kolleeegiumi küsimusele vastates tunnistas X end süüdi, põhjendades oma käitumisele antud hinnangu muutust sellega, et seletuskirjades kirjutas ta nagu professionaal, püüdes end kaitsta, kolleeegiumi istungil aga kuulates ja lugedes silmist vanemate kolleegide hinnangut, sai aru, et tema käitumine ei olnud kohane. Kohtunik kinnitas, et oli enne kolleeegiumile kirjaliku seletuse andmist ka ise istungi lindistuse üle kuulanud, selle üle mõelnud, kuid ei tundnud end milleski süüdi. Nii ta seletuskirja kirjutaski.

Kohtuniku enda hinnangu kohaselt on ta suhteliselt tasakaalukas ja tugev inimene. See konkreetne kohtuasi läks talle südamesse, kuid ta ei oska öelda, mispärast. See oli reaktsioon hageja vastutustundetule käitumisele, kuid ei olnud hageja alandamine. Distsiplinaarkolleeegiumi istungi lõpus kinnitas X, et on juhtunust teinud oma järeldused ja kahetseb.

DISTIPLINAARKOLLEEGIUMI SEISUKOHT

11. Kõigepealt tuvastab kolleeegium X-i distsiplinaarsüüteo (I). Seejärel lahendab kolleeegium karistamise küsimuse (II).

I

12. KS § 87 lg 2 järgi on distsiplinaarsüütegu kohtuniku süüline tegu, mis seisneb ametikohustuse täitmata jätmises või mittekohases täitmises. Distsiplinaarsüütegu on ka kohtuniku vääritu tegu. Seega saab kohtuniku distsiplinaarvastutusest rääkida kahes tähenduses – esmalt selliste minetuste korral, mis on seotud puudustega õigusemõistmisel (KS § 87 lg 2 esimene lause), teisalt aga vääritu käitumine, mis võib, aga ei pea tingimata olema seotud ainult kohtuniku kutsetegevusega (KS § 87 lg 2 teine lause).

12.1. Kohtuniku täpsemad ametikohustused, mille kaudu on võimalik sisustada süüdistust KS § 87 lg 2 esimese lause järgi, tulenevad kohtuasja lahendamisel eeskätt vastavast menetlusseadustikust. Vaidlusaluse asja lahendamisel maakohtus tuli järgida TsMS sätteid. Arutatavas distsiplinaarasjas on süüdistusest tulenevalt asjassepuutuvaks normiks TsMS § 199 lg 1 p 4, mille kohaselt on tsiviilasja lahendaval kohtunikul mh kohustus tagada menetlusosalistele võimalus oma menetlusõigusi kasutada, sh anda kohtule seletusi ja esitada põhjendusi kõigi asja arutamisel tõusetunud küsimuste kohta. Ametikohustust kõnealuses tähenduses sisustades tuleb aga tähelepanu pöörata ka kohtunikule esitatavatele üldnõuetele, mille kohaselt peab kohtunik käituma laitmatult ka teenistusülesandeid täites (KS § 70 lg 2).

12.2. Nõuded, mille rikkumine võib olla distsiplinaarsüütegu KS § 87 lg 2 teise lause tähenduses, sisalduvad nt KS § 47 lg-s 1, mille kohaselt eeldatakse kohtunikult mh kõrgeid kõlbelisi omadusi ning

kohtunikutööks vajalikke võimeid ja isikuomadusi. KS § 70 lg 2 esitab nõude, et kohtunik peab käituma laitmatult nii teenistuses kui ka väljaspool seda, hoidudes tegudest, mis kahjustavad kohtu mainet. Vääritu teo mõiste sisustamisel tuleb juhinduda ka kohtunike eetikakoodeksis kokkulepitust. Kohtunike eetikakoodeksi p 12 kohaselt säilitab kohtunik töös rahu, väljapeetuse ja vääriskuse; p 13 kohaselt on kohtunik kannatlik ja viisakas kõigi protsessiosaliste, kolleegide ja kohtutöötajate suhtes, taotledes samasugust suhtumist ka teistelt; p 14 järgi on kohtunik õigusemõistmisel erapooletu ja õiglane ning püüab sellisena näida ka mõistlikule kõrvalseisjale; selleks kohtleb kohtunik protsessiosalisi võrdselt, hoidub mittevajalikest ja asjasse puutumatutest kommentaaridest või märkustest ning väldib ärritumist, vihatumist, hääle kõrgendamist, suhtumist väljendavat miimikat ja motoorikat või muud sellist käitumist, mis võib jätta mulje tema erapoolikusest.

13. Distsiplinaarsüüdistuses on kohtunik X-ile ette heidetud nii ametikohustuste mittekohast täitmist kui ka vääritut tegu. Neist teisena nimetatud seisneb 21. juunil 2017. a tsiviilasjas peetud kohtuistungil hageja alandamises ja solvamises ebakohase sõnastuse või kõrgendatud hääletooni ja põhjendamatult ründava kõneviisiga väljendatud tarbetute ja asjasse puutumatute kommentaaride ja märkustega. Ametikohustuse mittekohast täitmist nähakse aga hageja ärakuulamisõiguse rikkumises, mis seisnes selles, et kohtunik ei andnud hagejale sõna oma seisukohtade selgitamiseks: kohtunik esitas hagejale hulgaliselt küsimusi, kuid katkestas korduvalt mh kõrgendatud hääletooni kasutades vastuse enne, kui hageja jõudis lause lõpetada. Kolleegium leiab, et kirjeldatud rikkumised on käsitatavad nii ametikohustuste mittekohase täitmise kui ka vääritu teona, mis on distsiplinaarsüüteo KS § 87 lg 2 tähenduses.

14. Kohtunik X ei ole seadnud kahtluse alla talle esitatud süüdistuses märgitud faktilisi asjaolusid – kohtuistungil väljendatud kommentaare ja märkusi, kasutatud väljendeid ja kõneviisi ning korduvat hageja katkestamist nii, et viimasel ei olnud võimalik kohtuniku küsimustele sisukohaselt vastata. Istungi helisalvestisega on need asjaolud ka igasuguse kahtluseta tõendatud.

15. Kolleegium leiab, et tsiviilasja kohtuistungil süüdistuses märgitud kommentaare ja märkusi ning väljendeid ja kõneviisi ning hagejat ründavat hääletooni kasutades pani kohtunik X toime KS § 87 lg-s 2 märgitud distsiplinaarsüüteo.

Kolleegium leiab, et allpool esitatud märkused, kommentaarid ja küsimused on selgelt hagejat halvustavad, teda solvavad ja tema vääriskust alandavad.

Kas te olete täie mõistuse juures? Kas te olete vaimuhaige ja võib-olla olete mingis raviuasutuses arvel? Te ei vääri mingit lugupidamist! Kui vana te üldse olete?! Andke oma diplom ära! Te häbistate oma alma materit! Milleks sõlmisite abielu, kas raha saamise eesmärgil? Kas mees maksis teile abielu sõlmimise eest? Miks lahutate ja kas mingi mehike ootab uut abiellumist? Ja neti tutvuste pinnalt sõlmite abielu? Kas te olete islami usku astunud? Mis teil viga on? Kas teil on kõik korras muidu? Kas te ei ole arvel kuskil psühhiaatri juures? Kas see on teie terve mõistuse otsus? Kui vana te üldse olete? Te olete sündinud 75. a. Kas te ise endale oma tegudest üldse aru annate? Mis haridus teil on? Kus ülikoolis te õppisite? Vaimustuda võib millest tahes, aga ei pea pead selle vaimustuse sisse toppima! Kas te saite raha selle eest, et abiellusite? Miks te nutate, oma rumaluse pärast? Uskumatu! Kas te üldse aru saate, mis te olete teinud? Te abiellusite 2015, siis oli terror Euroopas juba käimas, kas te olete pime ja kurt, te ei näe, mis riigis toimub, mis Euroopa Liidus, meie naaberriikides toimub? Ja te teete sellise sammu täies mõistuse juures olles. Olge nüüd abielus, olge nüüd abielus, kandke oma risti! Nii vastutustundetult üks täiskasvanud naisterahvas ei käitu, te olete kaotanud igasuguse enesevääriskuse, teie vastu ei saa olla mingit lugupidamist. Te olete kõrgharitud inimene, Te teete häbi alma materile, andke oma diplom tagasi, sealt saadakse haritust, see haritus on teil mööda külgi maha jooksnud, häbi peaks olema!

16. Distsiplinaarkolleegiumi istungil ei suutnud kohtunik X mõistetavalt selgitada, millised lahendatava tsiviilasja asjaolud tingisid eespool kirjeldatud küsimuste esitamise, kasutatud hääletooni ja kohtuniku seisukohtade avaldamise. Nii ei viidanud kohtunik konkreetse tsiviilasja (abielu lahutamine) asjaoludele, millest võiks järeldada mingitki seost Euroopas toimuva terroriga (millega kohtunik on oma käitumist hiljem õigustanud) või mis selgitaksid kohtuniku äärmuslikult lugupidamatut suhtumist hagejasse. Kolleegiumi hinnangul on enamik kirjeldatud küsimustest ja arvamustest lahendatava vaidluse sisu (hagi abielu lahutamiseks) arvestades asjakohatud. Asjaolust, et kohtunik ei suutnud mõistetavalt selgitada selliste küsimuste esitamise ja arvamuste avaldamise vajadust, järeldab kolleegium, et selline käitumine oli kantud üksnes kohtuniku soovist väljendada oma isiklikku halvaksapanu ning suhtumist hagejasse. Kohtunik laskis oma käitumist juhtida üksnes oma isiklikel veendumustel põhinevatel emotsioonidel ega suutnud vaidluse lahendamisel jääda erapooletuks ning säilitada ametiväärikust. Kolleegiumi istungil esitatud selgitused, mis puudutasid hageja lapsi, olid ilmselgelt otsitud, asjasse puutumatud ning tsiviilkohtu istungil toimunuga ka täielikus loogilises ebakõlas.

Kolleegium nõustub ka süüdistuses tehtud etteheitega, mille kohaselt oli lubamatu hagejat alavääristada tema usuliste veendumuste tõttu.

17. Lisaks sellele, et kohtuniku väljendatud märkused, kommentaarid, küsimused ja arvamused olid sisult ja väljenduslaadilt hagejat äärmiselt halvustavad ning alandavad, olid need ka toonilt hagejat alavääristavad ja ründavad. Osaliselt kasutas kohtunik nende väljendamisel ka ärritunud ja kõrgendatud hääletooni.

Kohtunik sekkus hageja küsitlemisel hoolimatult tema seletustesse ega lasknud hagejal kohtuniku esitatud hulgalistele küsimustele asjakohaselt vastata. Nt küsis kohtunik hagejalt, kas kostja tahab abielu lahutada või ei taha ning kust seda teada saab. Kui hageja vastama hakkas, siis sekkus kohtunik, laskmata hagejal vastata. Nt küsis kohtunik hagejalt, miks ta soovib abielu lahutust, kuid ei lasknud ka sellele küsimusele vastata, esitades järgmise küsimuse. Selliselt toimis kohtunik korduvalt kogu istungi vältel. Siin kirjeldatud küsimused olid abielu lahutamiseks esitatud hagi lahendamiseks olulised, kuid laskmata hagejal neile vastata, rikkus kohtunik oma kohustust tagada hagejale menetlusosalise õigus anda kohtule seletusi ja esitada põhjendusi kõigi asja arutamisel tekkinud küsimuste kohta (TsMS § 199 lg 1 p 4).

18. Eespool toodust nähtuvalt ei säilitanud kohtunik töös rahu, väljapeetust ja väärikust, ei olnud hageja suhtes kannatlik ja viisakas. Kohtunik ei olnud õigusemõistmisel erapooletu ja õiglane, tegi tarbetuid ja asjasse puutumatuid kommentaare ja märkusi, ärritus, vihastus ja kõrgendas häält, millega väljendas selgelt oma halvustavat suhtumist hagejasse. Sellise käitumisega kahjustas X ka kohtu mainet.

Kolleegium leiab, et eespool toodud põhjendustel on kahtluseta tuvastatud, et X on pannud toime KS § 87 lg-s 2 sätestatud distsiplinaarsüüteo, mis seisneb nii ametikohustuste mittekohases täitmisel kui ka vääritud teo toimepanemises.

19. Kolleegium ei võta X-i teo distsiplinaarsüüteona kvalifitseerimisel ja karistuse üle otsustamisel arvesse otsuse punktis 3.7 märgitud.

II

20. KS § 88 lg 1 järgi on distsiplinaarkaristused noomitus (p 1), rahatrahv kuni ühe kuu ametipalga ulatuses (p 2), ametipalga vähendamine (p 3) ja ametist tagandamine (p 4). Sama paragrahvi lg 4 järgi tuleb distsiplinaarkaristuse määramisel arvestada distsiplinaarsüüteo laadi, raskust ja tagajärgi ning kohtuniku isikuomadusi ja muid süüteo asjaolusid.

21. Kolleegium nõustub distsiplinaarsüüdistuse esitanud kohtu esimehe ettepanekuga, et kohtunik X tuleb kohtuniku ametist tagandada. Raskeima distsiplinaarkaristuse valikul arvestab kolleegium nii distsiplinaarsüüteo laadi, raskust kui ka tagajärgi, aga samuti kohtuniku isikuomadusi.

22. Eespool on põhjendatud, et kohtunik kasutas hageja suhtes pretsedenditult moel äärmiselt halvustavaid, tugeva negatiivse laenguga ja vääriskust alandavaid väljendeid ning tegi seda istungi kestel korduvalt. Kohtunik kasutas oma kohtunikuametist tulenevat võimalust, et menetlusosalisele oma isiklikke arusaamu peale suruda, kasutades selleks ka hagejat ühemõtteliselt alandavaid väljendeid ega lõpetanud hageja alandamist ka siis, kui menetlusosaline nutma puhkes.

Kohtunik ei jäänud vääriskaks, selle tagajärjeks oli menetlusosalise õigustatud sügav solvumine ja kohtu kui vaidlusi lahendava erapooletu institutsiooni usaldusvärsuse oluline kahjustamine.

Kolleegiumil kujunes seejuures mulje, et X lausa nautis enda juhitava istungil võimalust hagejat takistamatult kõikvõimalikul moel verbaalselt rünnata.

Distsiplinaarsüüteo raskuse hindamisel ei saa täielikult mööda vaadata ka käsitlemisel olnud tsiviilasja asjaoludest. Hageja selgitas kohtunikule, et abielulahutust soovib ta muuhulgas oma abikaasa hoolimatuse ning vägivaldsuse tõttu. Nagu kuulatud istungi helisalvestisest võib mõista, ei olnud kohtu poole pöördumine hageja kergekäeline samm: vastastikusel nõusolekul abielu lahutamine ei olnud õnnestunud ning paljuskki oli seega tegemist sundkäiguga, kus isik otsis abi riiklikult institutsioonilt. Abi asemel langes talle aga osaks jõhkralt halvustav ning alandav kohtlemine, millele ei ole võimalik leida mingitki vabandust ning mis jätkus ka pärast hageja emotsionaalset murdumist istungil. X-i selline käitumine annab selget tunnistust, et tema kõlbelised omadused ei vasta kohtunikule esitatavatele nõuetele ning et tal ei ole kohtunikutööks vajalikke võimeid ja isikuomadusi, milleks mh on ka empaatiavõime.

23. Isikuomaduste juures arvestab kolleegium kohtuniku ennast õigustava hoiakuga. Pärast maakohtu istungit ja hagejalt laekunud kaebust ei näinud ta endal mingit süüd: 6. juulil 2017 kohtu esimehele antud seletuskirjas nägi kohtunik probleemi hoopis hagejas, mitte enda käitumises. Veel 15. septembril 2017 distsiplinaarkolleegiumile edastatud kirjalikus seletuses leidis kohtunik, et ta ei ole midagi rikkunud ning tema väljendusviis, hinnang ja küsimused olid õiglased. Selle seletuse andmisele eelnes kolmekuuline ajavahemik, mil kohtunikul oli aega järele mõelda, ometi ei näinud ta ka siis oma käitumises midagi etteheidetavat.

Distsiplinaarkolleegiumi istungil tunnistas X otsesele küsimusele vastates end esitatud süüdistuses küll süüdi ja avaldas ka kahetsust, kuid samas õigustas oma käitumist igati, pidas kasutatud väljendeid tavapärasteks ning leidis, et oli hageja suhtes kaastundlik ja ehmunud ning proovis tema jaoks olukorda kergemaks teha. Kohtunik tunnistas teatud emotsionaalset värvingut oma sõnavallikuse ja teatud impulsiivsuse. Kolleegiumi hinnangul ei kaasnud süüdi tunnistamise ja kahetsuse avaldamisega aga sisulist mõistmist, et kohtuniku selline käitumine on lubamatu ega ole aktsepteeritav.

Kohtuniku selgitusest, et varem kirjutatud seletuskirjades püüdis ta end kuidagi kaitsta ja nüüd distsiplinaarkolleegiumi istungil koosseisu liikmete hinnanguid kuulates ja silmist lugedes hindab ta oma käitumist kohatuks, võib järeldada, et tegemist ei ole küpse isiksusega, mida kohtunikuks

olemine eeldab. Samuti kinnitab see arusaama, et istungil väljendatud kahetsust ei olnud mõeldud tõsiselt ning seega ei olnud see siiras.

24. Kohtuniku selgituse kohaselt muutus ta tsiviilasja istungil emotsionaalseks vaidluse asjaolude tõttu. Samas ei osanud ta osutada ühelegi konkreetsele asjaolule, mis objektiivselt võimaldaks sellist emotsionaalsust seletada. Kolleegium ei suuda näha asjaolusid, mis mingilgi moel võiksid selgitada või õigustada sellist käitumist, nagu see on tuvastatud praegusel juhul.

Kohtuniku ülesanne oli eraõiguslik vaidlus tasakaalukalt ja väärilt käitudes lahendada. Kohtunik ei käitunud adekvaatselt – ta ei suutnud eristada varem koolitusel terrorismist kuulnud konkreetse kohtuasja asjaoludest, kus mitte miski ei viidanud seotusele terrorismiga ega ka äärmusislamismile. Tegemist oli tavapärase abielu lahutamise kohtuasjaga.

25. Kolleegium arvestab karistuse valikul kohtu esimehe antud iseloomustust, mille järgi on X lahendatavates asjades järginud mõistliku menetlusaja põhimõtet ega ole põhjendamatult kohtuasjade lahendamisega viivitanud ning ka kohtulahendite kvaliteedi osas ei ole põhjust talle etteheiteid teha. Kokkuvõtvalt oli kohtu esimees nii esitatud distsiplinaarsüüdistuses kui ka distsiplinaarkolleegiumi istungil seisukohal, et X-i suhtes tuleb karistusena kohaldada ametist tagandamist.

26. Kokkuvõttes leiab kolleegium, et arvestades X-i rikkumiste raskust ning tema isikuomadusi, mh seda, et kohtunik ei mõista oma rikkumiste olemust ega ole võimeline neile adekvaatset hinnangut andma, on seaduses sätestatud leebemate karistuste kohaldamine välistatud. Ranget noomitust, mida kohtunik distsiplinaarkolleegiumi istungil ise pidas endale kohaseks karistuseks, seadus ei sätesta. Seadusega sätestatud noomitust ei saa lugeda toimepandud distsiplinaarsüüteoaga kooskõlas olevaks. Ka rahaträhv ja ametipalga vähendamine, mida tuleb vaagida enne raskeima karistuse kohaldamist, ei oleks kooskõlas tuvastatud distsiplinaarsüüteo äärmise raskusega.

Kolleegium jagab kohtu esimehe veendumust, et X-i kohtunikuametis jätkamise korral puuduks vähimigi kindlus, et ta suudab edaspidi sarnaseid rikkumisi vältida. Kolleegium peab X-i kohtunikuametist tagandamist tuvastatud rikkumise eest seetõttu õiglaseks ning ka ainuõigeks karistuseks.

27. KS § 101 järgi loetakse kohtunik, kelle suhtes on jõustunud Riigikohtu juures asuva distsiplinaarkolleegiumi otsus ametist tagandamiseks, tagandatuks otsuse jõustumise päevast.

Jüri Pöld

Kadriann Ikkonen

Paavo Randma

Üllar Roostoja

Malle Seppik

(allkirjastatud digitaalselt)